

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

CRISIS IN DE RECHTSORDE

Rede uitgesproken door Mr Karel VAN BAARLE op de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen op 13 November 1948

Aanleiding tot de keuze van dit onderwerp lag in de beschouwing dat een quasi algemene ontevredenheid toegang tot het maatschappelijk bewustzijn heeft verworven, welke, hetzij dan in verschillende mate, zich toch voor ieder individu, op een of ander terrein openbaart.

Nu is het zeker dat talrijke problemen welke rechtstreeks of onrechtstreeks in den oorlog en de bezetting hun oorsprong hebben gevonden, de maatschappelijke verhoudingen oneindig hebben verward en de regelingen door het gezag aan deze nieuwe gebieden gegeven, evenveel aanleidingen tot onbehaaglijkheid en misnoegdheid waren.

De weg van oorlog naar vrede is nu eenmaal niet met rozen doch met doornen bestrooid...

Maar zelfs indien wij de vertroebeling konden wegdenken die in de overschakeling van oorlog naar vrede onvermijdelijk besloten ligt en indien wij, over de oorlogsjaren heen, een brug konden leggen die 1939 aan 1945 rechtstreeks verbindt, dan nog zouden wij ontwaren dat het gevoel van onvoldaanheid over de maatschappelijke constructie een ononderbroken groei vertoont.

Onder het mateloze leed van een bezetting ontstond het heimwee naar alles wat, onder het oorlogsgeweld verloren dreigde te gaan : de voor-oorlogse kritiek op het maatschappelijk bestel was vergeten, het verzet tegen verdrukking en de drang naar vrijheid sloot het volk nauwer aaneen en de verwachting was gewettigd dat, bij het uur der bevrijding, gestaald door een harde beproeving en onder een herboren vrijheidsimpuls, het gemeenschapsleven in een vroeger ongekende eendracht zou openbloeien.

Vier jaar na de bevrijding moeten wij erkennen dat dit alles een dwaze illusie is gebleken en dat de

kritiek op het maatschappelijk beeld slechts in breedte en diepte gewonnen heeft.

Hierbij komt dan ook onvermijdelijk de rechtsorde in het gedrang.

Maatschappij en recht zijn immers zeer nauw aan elkaar verbonden en in zijn eenvoudigste vorm kan het recht omschreven worden als « ordening van het gemeenschapsleven ». Alle rechtsvoorschriften, aan welke kritiek hun inhoud ook moge blootstaan, beogen uiteindelijk steeds het samenleven van verschillende individuen, met hun tot in het oneindige gedifferentieerde belangen mogelijk te maken.

Recht en gemeenschapsleven zijn dan ook zo nauw verwant dat het ene zonder het andere zelfs niet denkbaar is.

Daar het gemeenschapsleven gezag, en gezag macht vereist, wordt dan ook elke rechtsorde onvermijdelijk een spiegelbeeld van de gemeenschapsordering zoals deze door het heersende gezag als juist erkend wordt.

Zeker kan men het betreuren dat, bij het ordenen van het gemeenschapsleven en het uitwerken der rechtsorde het gezag niet steeds door onontwrichtbaar geachte beginselen wordt geleid.

Dit betreuren verandert echter niets aan de werkelijkheid die leert dat elke positieve rechtsorde behept is met de hoedanigheden, doch ook met de gebreken, die het gezag bij het ordenen van het samenleven betoont, en dat ook een maatschappelijke- en rechtsordering, welke zich niet stoort aan morele of natuurlijke beginselen, zich voor korteren of langeren duur in stand kan houden zolang het gezag over voldoende macht beschikt om zijn visie over de regeling van de maatschappelijke verhoudingen aan de rechtsonderhorigen op te dringen.

Aan elke positieve gemeenschapsordering en

rechtsorde kan dan ook slechts een relatieve waarde worden toegekend: naarmate het gezag, hetzij plotseling hetzij geleidelijk in andere handen overgaat, wijzigt zich én de vorm van de gemeenschap én de inhoud van de rechtsorde.

Waar gemeenschapsorde en rechtsorde samen eenzelfde lijn volgen ontstaat harmonie. Waar echter beiden hun eigen wegen gaan en de evolutie van het maatschappelijk leven het verband met de rechtsorde verbreekt, is voor de rechtsorde de crisisperiode aangebroken.

* * *

Gedurende de 19de eeuw hebben zich in de maatschappelijke verhoudingen belangrijke verschuivingen voorgedaan.

Het vrijheidsideaal dat, sinds de Franse Revolutie, het kernbeeld werd van waaruit zowel de publieke als privaatrechtelijke verhoudingen geregeld worden, en waaruit volgens de verwachtingen, een automatische en harmonische regeling van het gemeenschapsleven moest volgen, heeft, in den loop der laatste tijden, veel van zijn magische kracht verloren.

Het contact met de werkelijkheid heeft ter zake eerst tot bezinning en daarna tot ontgoocheling geleid.

Als reactie tegen het despotisme van den vorst dat, op het einde van het Ancien Régime, tot allerlei maatschappelijke wanverhoudingen aanleiding had gegeven, bleek het vrijheidsideaal als eerste objectief te hebben: de verhoudingen van het individu tot het gezag op een nieuwen grondslag te vestigen.

De vrijheden als natuurlijke en onvervreembare rechten erkend in de « Déclaration des droits de l'homme et du citoyen », waren evenveel reactie's tegen de ongebreidelde willekeur die het gezag zich tegenover de onderhorigen had weten toe te eigenen; de persoonlijke vrijheid tegen alles wat aan de lijfeigenschap herinnerde (1); de politieke vrijheid (met inbegrip van de vrijheid van mening, drukpers, en het recht op weerstand) tegen de machtsmisbruiken van den Koning (2); de vrijheid van eigendom tegen de feodaliteit en onbepaalde belastingen (3); het recht op persoonlijke zekerheid tegen willekeurige aanhoudingen en zware, op voorhand niet bepaalde, straffen (4); de vrijheid van godsdienst tegen de voorrechten van de Kerk (5).

De waarborgen die het individu zich tegen het gevreesde Staatsgezag toekent vinden hun bekroning in de trias politica van Montesquieu (6), waardoor de uitoefening van het gezag in drie gesplitst wordt.

Een regeling der privaatrechtelijke verhoudingen op vrijheidsbasis is niet het eerste objectief der Franse Revolutie geweest doch het noodzakelijk en logisch gevolg van het afwerpen der knellende gezagsbanden, waardoor ook deze verhoudingen naar een nieuwe norm, nl. de vrije wilsautonomie werden verwezen.

Artikel 4 van de « Déclaration » omschrijft de vrijheid als volgt: « La liberté consiste à pouvoir faire tout ce qui ne nuit pas à autrui: ainsi l'exercice des droits naturels de chaque homme n'a de bornes que celles qui assurent aux membres de la

société la jouissance de ces mêmes droits. Ces bornes ne peuvent être déterminées que par la loi. »

Het is met de toepassing van het vrijheidsbeginsel in de privaatrechtelijke orde dat het enthousiasme geleidelijk is afgekoeld en ook de publiekrechtelijke vrijheid opnieuw in het gedrang kwam.

Aangewend als maatstaf voor privaatrechtelijk handelen was de vrijheid niet meer het middel waardoor het individu zijn volledige persoonlijkheid tegen de verdrukking van een willekeurig gezag beschutte doch werd het middel om de eigen gedragingen naar believen te regelen met hierbij als haast uitsluitende rem, de kracht waarmee de medemens hun vrijheid zouden weten te verdedigen.

Deze kracht verschilde, tengevolge van een aangeboren ongelijkheid, van persoon tot persoon, en aldus werd de vrijheid, in de privaatrechtelijke orde overgeplant, een wapen dat met ongelijke vaardigheid werd gehanteerd en waardoor dan ook de ongelijkheid bestendig verhoogde.

Zeker werd in artikel 4 van de « Déclaration » de mogelijkheid voorzien de individuele vrijheid door wetten te beperken; maar medezeggenschap in wetgeving vereiste politieke macht en die was door de Franse Revolutie slechts aan hen, die hoge belastingen betaalden, voorbehouden.

De ontzettende gevoelswaarde die het vrijheidsideaal in de ontvoogding van het individu ten overstaan van het gezag inhield en de geweldige plooiing die de industrie onder het vrijheidsbeginsel in den loop der 19de eeuw genoot, deed de ogen sluiten voor de mateloze armoede waarin dat gedeelte van het volk verkeerde dat, van nature uit onbekwaam was om een theoretische vrijheid in een tastbare werkelijkheid, geconcretiseerd door behoorlijke levensvoorwaarden, om te zetten.

Het streven eerst naar politieke gelijkheid en daarna naar macht is het objectief geworden van allen die door één der facetten van de vrijheid ontgoocheld waren.

Het wonder is dat, tot het kortwieken van de individuele vrijheid, juist al de publiekrechtelijke vrijheden werden aangewend. Zonder vrijheid van vereniging, drukpers en mening zou de weg tot de macht steeds versperd zijn gebleven aan hen die onder een nieuwe vorm van slavernij gebukt gingen.

Het fnuiken der vrije wilsautonomie in het domein dat de arbeidsvoorwaarden regelt was noodzakelijk het gebied waar de eerste slag werd geleverd.

De tijd ontbreekt hier om de evolutie in haar bijzonderheden te omschrijven. In grote lijnen komt het hierop neer: na enkele schuchtere hervormingen waaronder de vrijheid weinig te lijden had (7) is men langs meer gedurfde verwezenlijkingen (8) gekomen tot het huidige stelsel waarin, inzake arbeidsvoorwaarden, ongeveer alles aan de wilsautonomie der partijen onttrokken is en aan de loontrekkenden een stelsel van maatschappelijke zekerheid wordt gegeven. (9)

Bij een beperking der vrije wilsautonomie is het ten andere niet gebleven.

De eigendom erkend in de « Déclaration » als een

noodzakelijk gevolg van de persoonlijke vrijheid werd in zijn onbegrensde aangetast.

Het begrip van het « onbepert » eigendomsrecht is geleidelijk door een begrip van « gemotiveerd » eigendomsrecht vervangen.

Eigendom, verworven en verkregen door de werkelijke of veronderstelde uitbuiting van arbeidskrachten, staat aan de scherpste aanvallen bloot. Medezeggenschap in het beleid van de industrie wordt opgeëist om aan de arbeidskrachten een aandeel in de verwezenlijkte winsten ten koste van het kapitaal te verzekeren. De wet van 20 September 1948 op de Organisatie van het Bedrijfsleven is een eerste stap in die richting waarvan de nationalisatie het eindstadium is.

Niet alleen de sociale evolutie heeft zich aan het gebied der individuele wilsvrijheid onttrokken: ook de economische evolutie — zo nauw met de sociale verbonden — heeft zich geleidelijk van het vrijheidsidee losgemaakt. De materiele nood die de sociale evolutie in die richting drong heeft ook de economie — al zij het dan veel later — op hetzelfde pad gebracht.

Zolang de economische conjunctuur gunstig was werd de vrijheid als onuitputtelijke bron van welstand en rijkdom geëerd. Toen de crisis intrad werd zij als oorzaak van al de miserie en ellende gebrandmerkt en werd bij de Staatsmacht aangeleund om opnieuw orde te brengen, waar men plotseling ontdekte dat de vrijheid alles in de war had gestuurd.

De moeilijkheden waarin verschillende financiële en nijverheidsinstellingen waren geraakt, waren evenveel redenen voor het gezag, niet alleen om helpend op te treden, doch ook om zijn wil aan handel en nijverheid op te dringen, wat des te eenvoudiger ging daar de wetgevende macht door de volmachtenwet van 31 Juli 1934 haar essentiële taak aan de uitvoerende macht had overgedragen.

Het toestaan van het krediet aan de nijverheid, het beschermen van het gespaard vermogen en de bankbedrijvigheid, het handhaven van de nationale munt, het opslorpen van de werkloosheid e.a. zijn zoveel gebieden die plotseling binnen de bevoegdheid van de Staatsmacht vielen daar waar vroeger onbeperte vrijheid als levensregel gold.

Een hele reeks besluiten werden in toepassing van de volmachtenwet van 31 Juli 1934 getroffen en stelden grenzen aan de abnormale uitwassen waartoe een absolute vrijheid aanleiding had gegeven (10). Het K. B. van 13 Januari 1935 neemt een bijzondere plaats in, daar hierbij de mogelijkheid werd voorzien om door een bepaalde groep aangenomen verplichtingen inzake voortbrenging, verdeling, verkoop uitvoer of invoer, op de andere voortbrengers of verdelers, in dezelfde nijverheid of handel uit te breiden, zonder dat zij zich verder op hun eigen vrijheid konden beroepen.

De oorlog en de bezettingsperiode hebben de vrije wilsautonomie in het economisch leven volkomen uitgeschakeld: de volledige productie, verdeling en prijsstelling werd dwingend gereguleerd, terwijl elke vorm van deelname in het handels- of economisch leven aan een stelsel van vergunningen onderworpen werd.

De overgang van oorlogs- naar vredeseconomie, periode waarin wij ons thans nog bevinden, heeft geleidelijk aan het economisch leven een soepeler uitzicht gegeven maar niets laat vermoeden dat de onbeperte vrijheid, althans in de eerste jaren, nog opnieuw een kans zal krijgen.

De actuele sociale evolutie wijst op een steeds sterkere beknotting van de vrijheid en het nauwe verband tussen de sociale en economische gegevens laat niet toe te verhoppen dat gebondenheid in het ene gebied zou samenlopen met vrijheid in het andere.

* * *

De verschuiving van vrijheid naar dwang heeft het staatsbeeld een volkomen ander aspect gegeven.

De eens zo verfoeide en gevreesde Staatsmacht, die aanvankelijk tot de functie van een politiemacht werd teruggedrongen, zag haar prestige opnieuw groeien naarmate op haar beroep werd gedaan om de vrijheid door dwingende regelingen te vervangen. De Staatstaak bleef niet langer beperkt tot het vrijwaren van ieders vrijheden, het behartigen van de hogere belangen zoals het onderwijs, de verdediging van het grondgebied, de rechtsbedeling e.a. doch het dwingend ingrijpen in de sociaal-economische verhoudingen werd haar nieuwe zending.

Waar in een vrijheidssysteem van de veronderstelling uitgegaan wordt dat de individuen elkander in hun wederzijdse verhoudingen controleren, brengt het vervangen van de individuele wil door gezagswil noodzakelijk een breed uitgebouwde controleorganisatie mede.

Een onbepaald aantal parastatale inrichtingen (11) werd in het leven geroepen om de Staat in zijn nieuwe taak bij te staan.

Dat de fiscaliteit proportioneel verhoogde waar de Staat de plaats van het individu innam lag hierbij voor de hand.

* * *

Tegenover die verschuiving in het maatschappelijk leven waarin de privaatrechtelijke vrijheid geleidelijk werd weggedrongen, staat een rechtsorde waarvan, de quasi-onbeperte vrijheid nog steeds het soevereine beginsel is.

Privaatrechtelijke verhoudingen dienen hun regeling te vinden in het burgerlijk wetboek waarin wij nog steeds de vrije wil als hoogste regelaar van deze verhoudingen terugvinden.

Het burgerlijk recht kent aan de vrije wil een macht toe die, in het contractenrecht, zelfs boven de wil van den wetgever verheven is. In principe geldt de overeenkomst van partijen als wet (art. 1134) en de enige grens ligt vervat in het beginsel dat afwijkingen verboden zijn die het openbaar belang of de goede zeden raken (art. 5). Het eigendomsrecht is principieel onbepert en uitsluitend begrensd door het verbod er een gebruik van te maken strijdig met de wetten of de reglementen (art. 537 en 544).

De rechtspraak heeft heel zeker door ruimere interpretatie de wetteksten aan de nieuwe noodzakelijkheden van het leven aangepast.

Buiten het wettelijk recht is er een ruim jurisprudentieel recht ontstaan dat het ogenschijnlijk starre wettenrecht aan de noodzakelijkheid van het voortschrijdende leven heeft aangepast.

Tegenover de onbeperktheid van eigendom en ongebonden vrijheid werd de theorie van het misbruik van recht door de rechtspraak aanvaard (12).

Op enkele artikels welke de burgerlijke verantwoordelijkheid bepalen werden door de rechtspraak onverwachte rechtsconstructies gebouwd die, ook in een tijd dat autovoertuigen en vliegtuigen een gewoon verkeersmiddel zijn geworden, de rechtsbedeling verzekeren.

Het interpreteren van een wettekst heeft echter nooit tot een bewust opzijstellen van den rechtsregel geleid.

Welke ook de wijzigingen in de sociale en economische verhoudingen waren heeft de rechtspraak, met haar historische zending van het toepassen der wet, zich nooit in de plaats van den wetgever gesteld.

De mislukking van het stelsel Sainctelette inzake arbeidsongevallen is ter zake kenmerkend: de contractuele verantwoordelijkheid kan niet in de plaats gesteld worden van de deliktuele verantwoordelijkheid. Het slachtoffer van een arbeidsongeval kon dus geen aanspraak op vergoeding maken indien hij het bewijs van een fout in hoofde van den patroon niet leverde (13).

Een recenter en algemener voorbeeld vinden wij in de toepassing van de huishuurwet: hoe onmogelijk de toestand voor de huurders ook is om hun huur te betalen of een andere woning te vinden, zou geen rechtbank óf vermindering van huurprijs óf verlenging van huur hebben toegestaan binnen het kader van het algemeen burgerlijk recht.

Hoe doortastend de rechtspraak steeds de wetgeving heeft bevrucht is het haar niet mogelijk geweest, zonder machtoverschrijding, met eigen middelen de evolutie van het maatschappelijk leven te volgen.

De aanpassing der rechtsorde aan de nieuwe vereisten van het leven bleef in hoofdzaak de taak van den wetgever.

De wijze waarop de wetgever zich van zijn taak gekweten heeft is allerminst gelukkig te noemen en als hoofdoorzaak aan te duiden van de crisisperiode waarin de rechtsorde getreden is.

De talrijke problemen, die zich, in een gewijzigde sociale en economische structuur stelden, zijn den wetgever over het hoofd gegroeid. Het stemmen van herhaalde volmachtenwetten in moeilijke ogenblikken, is het typerend bewijs dat de wetgevende techniek onvoldoende is en de wetgever zichzelf ook van die ontoereikendheid ten volle bewust is.

Waar een aanpassing van het recht een geleidelijk herzien en vervangen van de bestaande rechtsorde vereiste, heeft men de zaken eenvoudiger aangevan en, naast de bestaande rechtsorde, een tweede rechtsorde in het leven geroepen die grotendeels door de uitvoerende macht wordt uitgedacht.

Indien deze wetgeving een werkelijke uitzonderingswetgeving was, geroepen om tijdelijke moeilijkheden te bestrijden en daarna opnieuw te ver-

dwijnen, zou het rechtsbeeld gemakkelijk deze tijdelijke storing verdragen.

Het gaat echter ter zake niet meer over een tijdelijke uitzonderingswetgeving maar wel over een volkomen nieuwe rechtsorde die de gebondenheid van het individu aan de sociale en economische vereisten als vertrekpunt erkent en bij den uitbouw aanvaardt.

Deze nieuwe rechtsorde ligt verdoken en verspreid in enkele wetten en een onbepaald aantal besluiten uitgaande van de uitvoerende macht die met een ongekeerde snelheid uitgevaardigd, gewijzigd, ingetrokken en door andere vervangen worden... De oorspronkelijke rechtsorde wordt er volkomen door overkoepeld en beide rechtsorden staan dreigend tegenover elkaar.

Terwijl de ene rechtsorde ons leert dat de vrije wilsbeschikking het bindend karakter aan elke verbintenis geeft, leert ons de tweede rechtsorde dat elke private verbintenis aan de sociale en economische vereisten van de gemeenschap verbonden is en dat alleen de vrijheid daar toegelaten is waar, volgens de soevereine appreciatie van de Staatsmacht, deze aspecten buiten beschouwing blijven.

Tussen beide rechtsorden ontstaat een onvermijdelijke spanning die haar onmiddellijke weerslag op het gemeenschapsleven heeft.

* * *

Al is immers het recht slechts een weerspiegeling van het gemeenschapsleven, toch oefent het, wanneer het eenmaal gevestigd is, een dwang op het maatschappelijk leven uit en wordt een rem op elke evolutie.

Door de codificatie heeft het recht niet alleen aan rechtszekerheid, maar ook aan starheid gewonnen, die zich te weer stelt tegen de snelle en soms wispelturige veranderingen die zich in elke samenleving voordoen.

Wanneer het principe dat een vrij aangegane overeenkomst de partijen bindt in het recht is opgenomen, dan dwingt de rechtsorde de individuen zich naar die rechtsregel te gedragen en zelfs wanneer omstandigheden om een mildering van de regel vragen, blijft deze in al zijn onverbiddeelijkheid de maatschappij dwingen.

Het hypothecair moratorium, het uitstel van betaling voor geaccepteerde wisselbrieven, de vermindering van overeengekomen prijzen, enz., zijn maar mogelijkheden geworden, wanneer de absolute rechtsorde « eer aan het gegeven woord » door de wetgever met een aantal uitzonderingen werd toebedacht, waardoor het principe zelf zonderling verbleekte.

Het gelijktijdig bestaan van twee rechtsorden op contradictorische beginselen gebouwd, leidt fataal tot verwarring die niet alleen aan de rechtsbedeling alle zekerheid ontnemt, doch ook het recht als norm tot handelen volkomen onbruikbaar maakt.

Zelfs voor bekwame juristen is het thans onmogelijk bij benadering het domein te omschrijven waarin de privaatrechtelijke vrijheid nog in haar oorspronkelijke vorm geldend is. In alle gebieden bestaat de mogelijkheid dat de vrije wil, in de eerste

rechtsorde als wet erkend, door de tweede rechtsorde niet alleen uitgeschakeld, doch tevens een strafrechtelijk misdrijf wordt (14).

Waar juristen in het recht geen vaste en zekere norm voor de menselijke gedragingen vinden, is het duidelijk dat voor de niet-jurist het positieve recht, in zijn huidige tweeslachtigheid alle normerende kracht verloren heeft.

Het volk staat onverschillig tegenover het spel der juridische scherpzinnigheid dat, uit twee contradictorische rechtsorden, een levensregel tracht te distilleren, doch verlangt van de rechtsorde dat zij eenvoudige algemene normen biedt, waartegen de individuele gedragingen afgewogen kunnen worden.

Wordt het normencomplex niet door eenvoudige maar door contradictorische beginselen ingegeven, dan bekreunt het individu zich niet langer om een mistige en onbruikbare norm, doch vindt de waardemeter voor zijn gedragingen in een onbepaald subjectief rechtvaardigheidsgevoelen, dat aan geen enkele objectieve maatstaf beantwoordt, doch uitsluitend wordt geïnspireerd door de fysieke, geestelijke en gevoelstoestand waarin ieder individu verkeert.

Met rechtvaardigheid als deugd en ethisch begrip heeft dit onbepaalde rechtvaardigheidsgevoel slechts een louter toevallig verband en als norm tot handelen is het dan ook volkomen onbruikbaar.

Dit onbewust vervangen van de rechtsnorm door een onbepaald rechtvaardigheidsgevoel is wellicht het ernstigste gevolg dat de crisis in de rechtsorde na zich sleept.

Wil het recht zijn normerende kracht herwinnen dient er een einde gesteld te worden aan de dubbelzinnigheid en tegenstrijdigheid die noodzakelijk gepaard gaat met het bestaan van twee rechtsorden, door contradictorische ideeën bewogen.

De keuze stelt zich tussen het principieel quasi onbepaald vrijheidsbeginsel en het idee der maatschappelijke gebondenheid.

Indien recht uiteindelijk alleen ordening van gemeenschapsleven is zoals deze door de heersende groep gewild wordt, ligt het voor de hand dat het onjuist is vrijheid in de private rechtsbetrekkingen als rechtsregel te handhaven, terwijl sociale en economische gebondenheid sinds lang de weg der maatschappelijke evolutie afbaken, en ook in hetgeen wij in de tweede rechtsorde noemden, reeds als rechtsregel wordt erkend.

Men kan het betreuren dat het met het vrijheidsbeginsel in de privaatrechtelijke orde zo mis is gelopen, terwijl hetzelfde beginsel in de regeling der verhoudingen van onderdaan tot gezag onschatbare diensten blijft bewijzen.

Vrijheid in de betrekking tot het gezag werkt essentieel anders dan de vrijheid in de privaatrechterlijke verhoudingen.

In de verhouding van individu tot het gezag is de vrijheid het tegengewicht van het gezag, waardoor een controle over het beleid en het bestrijden van gezagsmisbruiken mogelijk wordt. Vrijheid tegenover het gezag moet dan ook normaal de verhouding onderdaan-gezag tot evenwicht voeren.

In de privaatrechtelijke verhoudingen heeft de vrijheid van het individu echter als enig tegen-

gewicht de vrijheid van een ander individu. De macht om zich van zijn vrijheid behoorlijk te bedienen verschilt echter essentieel en daardoor is de weegschaal haast nooit in evenwicht.

Dit evenwicht kan slechts verzekerd worden indien het bewustzijn doordringt dat vrijheid in de privaatrechtelijke orde niet alleen een middel tot eigen behoeftebevrediging, doch tevens een middel tot behoorlijke gemeenschapsregeling moet zijn.

Het normale tegengewicht van de privaatrechtelijke vrijheid kan dan ook alleen besloten liggen in de plichten tegenover zijn medemensen die het individu automatisch en als natuurlijke vrijheidsbegrenzing aanvaardt.

De sociale en economische evolutie bewijst echter afdoende dat het moreel en intellectueel bewustzijn in zijn algemeenheid, niet ver genoeg ontwikkeld is om de vrijheid steeds met zijn noodzakelijke begrenzing door plicht verbonden te zien.

De ontzettende taak der huidige rechtsorde moet er op gericht zijn het plichtbewustzijn als tegenhanger van individuele vrijheid tot nieuw leven te wekken.

En dit is alleen mogelijk indien het centrale idee der natuurlijke maatschappelijke gebondenheid als vertrekpunt van de rechtsorde aanvaard wordt.

Nieuw of revolutionair is dit idee allerminst, daar iedereen ook thans er zich van bewust is dat de onbepaalde vrijheid nog slechts een bedriegelijke schijn is, die de wetgever handhaaft, terwijl hijzelf, noch vooral zijn mandataris, de uitvoerende macht, gelijktijdig de vrijheid in alle gebieden strafrechtelijk beteugelt.

De centrale idee die de maatschappelijke verhoudingen en de rechtsorde beheerst, dient, volgens de essentiële beginselen van ons grondwettelijk recht, door de wetgevende macht geconcipieerd te worden: en op haar rust dan de taak aan de huidige dubbelzinnigheid — grotendeels voortgesproten uit haar eigen onmacht — een einde te stellen.

De geschiedenis zal bewijzen of onze wetgevende macht zich van haar verantwoordelijkheid bewust zal worden.

Het verleden moge haar hierbij tot voorbeeld strekken.

Het aantasten van de publiekrechtelijke vrijheden is haast in alle landen begonnen met de wanverhoudingen, waartoe de privaatrechterlijke vrijheid aanleiding had gegeven, en waarvoor de wetgevende macht geen oplossing wist.

Naarmate het misnoegen groeide over de regeling der privaatrechtelijke verhoudingen en de wetgever — bewust van zijn onmacht — voor zijn essentiële taak deserteerde, groeide de uitvoerende macht geleidelijk de wetgevende macht over het hoofd.

Wij hebben aan den lijve ondervonden wat er uiteindelijk van de publiekrechtelijke vrijheid overblijft wanneer de wetgevende macht volledig met de uitvoerende macht vereenzelvigd wordt.

Willen wij onze publiekrechtelijke vrijheden in ongeschondenheid bewaren, is het een noodzakelijkheid dat onze privaatrechtelijke betrekkingen beheerst worden door het beginsel der maatschappelijke

lijke gebondenheid en dat de wetgever dit idee al een onontwikkelaar vertrekpunt erkent.

Dan alleen mag verhoopt worden dat de huidige dubbelzinnigheid verdwijnen zal en is de hoop gewettigd dat een volgende generatie in een gelouterd vrijheidsbeginsel een automatische regeling van haar gemeenschapsleven zal weten te vinden.

- (1) Déclaration des droits de l'homme et du citoyen, art. 1
- (2) Ibid, artt. 2, 4, 6, 11 en 15.
- (3) Ibid, artt. 2 en 14.
- (4) Ibid, artt. 7, 8 en 9.
- (5) Ibid, art. 10.
- (6) Ibid, art. 16.
- (7) Ibid, o.m. wet 10 Juli 1883 op de loonboekjes; wet 16 Augustus 1887 op de uitbetaling van de lonen; wet 18 Augustus 1887 op het beslag en afstand van lonen; wet 28 Mei 1888 en 13 December 1889 op de vrouwen- en kinderarbeid; wet van 15 Juni 1896 op de werkhuisreglementen; wet van 2 Juli 1899 op de gezondheid van de arbeiders; wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract; wet van 17 Juli 1905 op de Zondagsrust, enz. Kenmerkend voor de omvang der eerste eisen is de wet van 25 Juni 1905, waarbij aan vrouwelijke bedienden in winkels e.a. moet toegelaten worden te gaan zitten (Pendant le temps où leur besogne ne s'y oppose pas).
- (8) O.m. wet van 25 December 1903 op de arbeidsongevallen; K.B. 30 Maart 1905 houdende Algemeen Reglement voor de bescherming van de gezondheid en zekerheid van de arbeider; wet van 14 Juni 1921 op de achturen arbeid, wet 24 Juli 1927 op de beroepsziekten; K.B. 31 Mei 1933 op de werkloosheid; wet 10 Februari 1934 op het thuiswerk; wet 8 Juli 1936 op het betaald verlof; allerlei wetten betreffende de reglementering in bepaalde nijverheden, enz.
- (9) Wet van 28 December 1944 op de Maatschappelijke Zekerheid; B.R. 11 Februari 1936, 6 Juli 1946, 12 Februari 1947 en 27 September 1947 betreffende het Algemeen Arbeids-

reglement; verschillende besluiten betreffende vaststelling en uitbetaling van lonen, verlofsbezoldigingen, betalingen voor wettelijke feestdagen, enz.

(10) O.m. K. B. 23 December 1934 op de oneerlijke mededinging; K.B. 13 Januari 1935 op de verkoop met premies; K.B. 13 Januari 1935 betreffende de voorwaarden waaraan producten moeten voldoen om onder een bepaalde benaming in de handel te worden gebracht; K.B. 29 Januari 1935 op de collectieve fabrieksmerken, enz.

(11) Sinds de bevrijding werden o.m. opgericht: B.R. 9 September 1944; Comité der prioriteitsrechten met bevoegdheid te beslissen over het toekennen van prioriteitsattesten; B. R. 9 September 1944; prijsregulering commissies met raadgevende bevoegdheid; B.W. 6 October 1944: uitbreiding der bevoegdheid toegekend aan het Instituut van de Wissel; B.W. 16 November 1944: voorlopige inrichting van 's lands bedrijfsleven (oprichting Bedrijfsraden en interprofessionele organismen), afgeschaft door B.W. 9 Februari 1946; B.W. 27 December 1944 en 11 Februari 1946: Instituut tot aanmoediging van het wetenschappelijk onderzoek in nijverheid en landbouw; B.W. 28 December 1944: Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid; B.R. 13 Januari 1945: oprichting van de Commissie voor Economische Oriëntering (Corec., ter vervanging van de Commissie voor Nijverheidsoriëntering (M.B. 20 April 1936); B.R. 15 Januari 1945: oprichting van een Algemene Keuringsdienst van zaaizaden en poofgoec; B.W. 6 Juni 1945: oprichting van een Algemeen Regeringscommissariaat voor de bevordering van de arbeid; B.R. 6 December 1945: oprichting van de Hoge Raad voor Hygiëne in de Mijnen; B.R. 12 November 1936: oprichting van het economisch en sociaal Instituut voor de Middenstand; B.W. 30 Januari 1947: oprichting van Centra belast met de bevordering van de Coördinatie van de technische vooruitgang. B.W. 10 Januari 1947: inrichting van de Rijksdienst voor samenordering der gezinsvergoedingen, enz.

(12) Campion; La théorie de l'abus du droit. Verbreking 12 Juli 1917, Pas. 1918, I, 65.

(13) Sanctelette C.: De la responsabilité et de la garantie Verbreking, 8 Januari 1886, Pas. 1886, I, 38; Verbreking 28 Maart 1889, Pas. 1889, I, 161.

(14) Zelfs de verhouding eigenaar-huurder heeft thans een strafrechtelijk karakter.

RECHTSPRAAK

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van Inbeschuldigingstelling. — 4 Nov. 1947.

Voorzitter : M. Verbeke.

Raadsheren : M.M. Maraite en Belpaire.

Advocaat-generaal : M. Vanhoudt.

Eerherstel. — Ontvankelijkheid van de aanvraag. — Verjaring van een straf zonder vrijwillige onttrekking aan de tenuitvoerlegging dient gelijkgesteld met kwijtschelding. — Verbetering.

Is ontvankelijk een aanvraag tot eerherstel niettegenstaande de veroordeelde de opgelopen straf niet ondergaan heeft, wanneer men mag aannemen, dat hij zich niet vrijwillig aan de tenuitvoerlegging heeft onttrokken. In zulk geval dient de verworven verjaring der straf met een kwijtschelding der straf krachtens genadebesluit gelijkgesteld te worden.

Buiten de vervulling van de andere bij de wet gestelde vereisten dient de veroordeelde blij te hebben gegeven van zijn goed gedrag, d.i. van zijn zedelijke verbetering.

De G., G.

De Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Gent;

Gezien het verzoekschrift strekkende tot eerherstel, ingediend door D. G., G.;

Wat de ontvankelijkheid betreft :

Aangezien verzoeker onder meer verwezen werd bij vonnis van de correctionele rechtbank te Dendermonde, dd. 18 Juni 1924, wegens diefstal, tot een

geldboete van 100 frank, verhoogd met 20 opdecimen, hetzij 300 frank;

Aangezien hij noch deze geldboete, noch de desbetreffende gerechtskosten te dien tijde heeft gekweten, en dit slechts deed ter gelegenheid van huidige procedure tot eerherstel, op 25 Juni 1946;

Aangezien het blijkt uit de inlichtingen (cf. stuk 8) verstrekt door de heer ontvanger der geldboeten en gerechtskosten dat de geldboetestraaf niet kon uitgevoerd worden daar veroordeelde zich alsdan in Frankrijk bevond;

Aangezien de heer Procureur des Konings te Dendermonde in de onmogelijkheid verkeert inlichtingen te verschaffen nopens de niet tenuitvoerlegging van de vervangende gevangenisstraf, daar het archief betreffende deze jaren vernield is (cf. stuk 9);

Aangezien het ingesteld onderzoek nochtans niet heeft uitgemaakt dat verzoeker zich opzettelijk in Frankrijk heeft gevestigd om zich aldus aan de strafuitvoering te onttrekken;

Aangezien bij ontstentenis van het desbetreffend bewijs dient aangenomen dat de niet-uitvoering der straf niet te wijten is aan verzoeker; dat immers de door hem verstrekte uitleg (cf. P.V. der rijkswacht te Meenen, dd. 30 September 1947 van het aanvullend onderzoek) als aanneembaar dient beschouwd, namelijk, dat hij, na zijn militaire dienst in België te hebben volbracht, zich terug naar zijn ouderlijk huis te Halluin (Fr.) begeven heeft, dat hij onwetend was van de tegen hem bij verstek gewezen veroordeling, dd. 8 Juni 1924, hij geen uitnodiging heeft gekregen tot betaling van

de geldboete noch in Frankrijk, noch later te Meenen, dat hij te dien tijde een rechtmatige reden had zich naar Frankrijk te begeven;

Aangezien de verjaring van bedoelde bij verstek gewezen straf dd. 18 Juni 1924 verworven was 5 jaar nadat deze in kracht van gewijsde was gegaan, te weten 10 dagen na de betekening aan onbekende woonst gedaan op 6 Augustus 1924, zijnde 17 Augustus 1924 + 5 jaar of 17 Augustus 1929; dat de verjaring van een straf, wanneer het niet bewezen is dat de veroordeelde zich aan de uitvoering er van vrijwillig heeft onttrokken, kan gelijk gesteld worden, in zake aanvraag tot eerherstel, met een kwijtschelding krachtens een genadebesluit (cf. Rép. prat. dr. belge, V° Réhabilitation pénale, nr 37) en dat dienvolgens deze toestand principieel het eerherstel niet belet (cf. noten onder artikel 1 van de wet dd. 25 April 1896 in tweetalige uitgave S.W.B. Collin en Bekaert: Luik, 5 November 1902, Pand. pén. 1903, 54; Luik, 3 November 1903, Pas. III, 173; Luik, 10 Maart 1906, Jur. Liège 102; Brussel, 18 Mei 1907, Pand. pén. 809, Rev. dr. pén., 466; Luik, Kamer van Inbeschuldigingstelling, 11 Juni 1904, Pand. pén. 987);

Aangezien derhalve de aanvraag tot eerherstel zoals ze hernieuwd en bevestigd werd op 20 Juni 1947, zijnde meer dan 5 jaar nadat de laatste door veroordeelde opgelopen straf ondergaan werd (door de betaling van de geldboete en gerechtskosten op 12 Juni 1942 betreffende de laatste veroordeling, zijnde deze der correctionele rechtbank te Kortrijk, dd. 5 Juli 1939) als ontvankelijk voorkomt;

Ten gronde :

Aangezien verzoeker na verwezen geweest te zijn wegens medeplichtigheid aan overspel met zekere vrouw J. Y..., bij vonnis van de correctionele rechtbank te Kortrijk, dd. 5 Juli 1939, thans opnieuw — slechts feitelijk gescheiden zijnde van zijn vrouw — in boelingschap leeft met zekere D. Suzanne, wettelijk gescheiden van haar echtgenoot;

Aangezien daaruit mag afgeleid worden dat zijn gedrag, welke voor het overige als « goed » betiteld wordt, niet als goed in de zin geveerd bij artikel 1 nr 4 van de wet dd. 25 April 1896 mag beschouwd worden, noch dat verzoeker blijk heeft gegeven van verbetering — speciaal op het gebied welke aanleiding gaf tot een van zijn veroordelingen, namelijk deze wegens medeplichtigheid aan overspel — door voormelde wet vereist buiten de vervulling van de materiële voorwaarden bij dezelfde wet voorzien (cf. Luik, 24 Januari 1928, Revue de droit pénal 1928, p. 240; Brussel, 28 Juli 1899, Pas. 1900, II, 83; Rép. prat. dr. belge, V°, Réhabilitation nr 8, 56 en 71);

Gelet op het ongunstig advies van de Procureur des Konings;

Gelet op de wet van 15 Juni 1935;

Om deze redenen,

heb ik de eer te vorderen dat het aan het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling behage, de aanvraag tot eerherstel ontvankelijk te verklaren, doch deze als ongegrond af te wijzen.

Gedaan op het Parket-generaal te Gent, de 15 October 1947.

(.....)

Gezien de aanvraag tot eerherstel gedaan door De G., G.;

Gezien de veroordelingen ten laste van de verzoeker door hierna aangehaalde vonnissen uitgesproken :

1° Boetstraffelijke rechtbank te Dendermonde, de 18 Juni 1924, diefte, boet 100 frank + deciemmen = 300 frank;

2° Politierechtbank Meenen, 6 December 1934, slagen, boet, 5 frank + deciemmen = 35 frank;

3° Boetstraffelijke rechtbank te Kortrijk, 5 Juli 1939, medeplichtigheid overspel, boet 30 frank + deciemmen = 210 frank;

(.....)

Gehoord .....

Aangezien er niet voldaan is aan al de voorschriften en voorwaarden der wet van 25 April 1896;

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935;

Verwerpt de aanvraag tot eerherstel van D. G., G.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE ANTWERPEN

9e Kamer. — 21 Juni 1948.

Voorzitter : M. Mehauden.

Rechters : M.M. De Chaffoy en Raynaud.

Openbaar Ministerie : M. Caron.

Pleiters : Mrs. F. van de Vorst en L. De Raedemaeker.

Persvrijheid (in oorlogstijd). — Bestaan van een feitelijke en juridische oorlogstijd. — Verjaring van drie maanden geldt niet voor persdelicten in oorlogstijd gepleegd.

Het wetsbesluit van 11 October 1916, dat de vrijheid van de pers inkort voor de duur van de oorlogstijd, heeft klaarblijkelijk luidens zijn bepalingen en het daaraan voorafgaand verslag de feitelijke en concrete oorlogstijd op het oog gehad. Daar het echter verwijst naar art. 58 van de wet van 15 Juni 1899 moet worden aangenomen, dat de oorlogstijd tijdens dewelke het wetsbesluit van kracht is, begint en eindigt met een koninklijk besluit, waarbij het leger gedemobiliseerd of op vredesvoet teruggebracht wordt. Het wetsbesluit van 11 October 1916 moet echter ook worden toegepast, zelfs indien aanvaard wordt, dat het alleen voor een feitelijke en concrete oorlogstijd werd uitgevaardigd, daar immers ons land zich nog steeds in een feitelijke oorlogstoestand bevindt.

De voor de persdelicten bijzonder ingevoerde verjaring van drie maanden geldt niet voor de persdelicten, die in oorlogstijd gepleegd worden, daar deze niet dezelfde zijn als in de wetgeving op de pers omschreven. Bij het ontbreken ener bijzondere bepaling is derhalve de gewone termijn van verjaring toepasselijk.

O.M. t/Merlevede en cs.

Beticht te Schoten, kanton Ekeren, of te Antwerpen, zelfde kanton, of elders in België;

A. — de eerste, tussen de 25 December 1945 en 5 September 1947; de tweede tussen de 1 Juli 1946 en de 5 September 1947, hetzij door het misdrijf

uit te voeren of aan de uitvoering ervan rechtstreeks mede te werken, hetzij met door welke daad ook tot de uitvoering zodanige hulp te verlenen, dat zonder hun bijstand het wanbedrijf niet kon gepleegd worden, in overtreding met artikelen 8 en 11 van de Besluitwet van 11 October 1946, in oorlogstijd zoals deze is omschreven door artikel 58 van de wet van 15 Juni 1899, dagbladen, vlugschriften, tekeningen, prenten, namelijk het blad « Rommelpot » uitgegeven te hebben, van aard om de vijand voordeel bij te brengen of een ongelukkige invloed uit te oefenen op de geest der troepen en der bevolking;

B. — (zonder belang);

Aangezien de eis van het Openbaar Ministerie tot verjaardverklaring der betichtingen, alsook de vragen tot splitsing vanwege derde betichte en tot toepassing ten bate der twee eerste betichten van de exceptie *obscuri libelli*, eerst zullen kunnen onderzocht worden indien de Rechtbank zich ter zake bevoegd verklaart;

Aangezien deze bevoegdheid door de twee eerste betichten betwist wordt en dat die betwisting des te scherper dient onderzocht, dat, benevens de fundamentele vraagstukken van openbaar en politiek recht door deze betwisting opgeworpen, de beslissing deszake ook de mogelijkheid van een tegenstrijdigheid met het bevel van verzending der Raadkamer behelst met de daaraan desgevallend verbonden rechtersregeling;

Aangezien de bevoegdheid der Rechtbank betwist wordt omdat de twee eerste betichten, overigens met recht, inroepen, dat de grondwettelijke vrijheid der pers eerst dan als voor schorsing vatbaar kan aangezien worden, indien en wanneer de zeer uitzonderlijke en tyrannische noodzakelijkheden van de nationale tijd in oorlogstijd zulke schorsing onafwendbaar opleggen;

Dat dit standpunt der twee eerste betichten ook datgene geweest was, in het verslag dat de Koning over de wet van 11 October 1916 gehuldigd, verslag dat uitdrukkelijk vermeldt en inroept dat voornoemde wet aan de grondwettelijke persvrijheid uitsluitelijk afbreuk doet in zoverre de oorlogsnoodwendigheden zulks fataal opdringen, te weten in zoverre de vrijwaring van een gezonde openbare mening en de bescherming en het handhaven van de trouw der legers en der burgers jegens Vorst en Vaderland deze uiteraard onsympathieke maatregel verrechtvaardigen;

Dat daarenboven bewust verslag alsook de wet zelve o.m. in haar titels II en III en in hare artikels 7 en 8, zowel van oorlogstijd als van oorlogstoestand gewaagt, deze beide begrippen zoniet verwarrend, dan toch zodanig afwisselend dat onbetwistbaar in gezegde teksten voor al de feitelijke, concrete en praktische daadwerkelijkheid van de oorlog beoogd wordt met al zijn voorbijgaande, doch pijnlijke noodzakelijkheden, maar niet het theoretische en abstracte wezen van de oorlog als rechtskundige opvatting;

Aangezien nochtans dient aangestipt, dat diezelfde wet een vast beoordelingsmiddel opstelde om begin en einde van de oorlog te bepalen, te weten de richtlijnen door artikel 58 der wet van 15 Juni

1899 opgelegd, zijnde het bestaan van een K.B. van legermobilisatie en een K. B. van terugbrengen van het leger op vredesvoet. Dat op grond van die richtlijnen het land luidens artikel 58 van de wet van 15 Juli 1899 nog steeds in oorlogstoestand vertoeft;

Aangezien de twee eerste betichten steunende op het hogervermeld realistisch gezichtspunt der wet van 11 October 1916 tegenover die objectieve richtlijnen een nieuw criterium voorstellen namelijk een insgelijks realistische, die buiten vermeld K.B. o.m. het bestaan van de feitelijke oorlog zou afleiden van een aantal concrete, betrekkelijke en subjectieve daadzaken en schakeringen in de dagelijkse werkelijkheden en mentaliteiten;

Dat indien men de betichten op dit terrein volgt, dan nog een feitelijke oorlogstijd als voor ons land nog steeds voortdurende moet aangenomen worden;

Dat er inderdaad niet alleen dient ingezien dat het vredesverdrag met onze geschiedkundige vijand niet in het verschiet ligt en zijn tot stand komen bij staatslieden en burgers zorgen en onrust blijft verwekken, maar dat in het land zelve de subjectieve bezettingsmentaliteit nog ver van uitgedoofd is, hetzij dat de naweeën van die bezetting en van haar menigvuldige kwalen, o.m. de bekommernissen gepaard met de repressie van het verraad, die mentaliteit blijven voeden, hetzij dat talrijke incidenten van strafrechtelijk en soms wel van misdadig karakter deze mentaliteit helpen oplaaieren;

Dat daarenboven en vooral betichten totaal het zeer zwaar feit schijnen te miskennen, dat onze troepen de last van een bezetting van het vijandelijk gebied blijven dragen, zij het dan nog voor een zo gering percent van dit gebied en in voorwaarden van zulk kiesch en ingewikkeld militair of internationaal karakter, doch met al de daaraan verbonden en niet te onderschatten gevaren;

Dat dan ook door die bezettingstaak de voorzorgmaatregelen der wet van 11 October 1916 ten bate van het moreel hoofdpeil van ons leger hun volle toedracht gaan krijgen;

Aangezien het dus niet waar is dat in België geen oorlogstijd noch praktische oorlogsmentaliteit blijft heersen, noch dat de oorlogstoestand door de wetten van 15 Juni 1899 en 11 October 1916 bepaald en omschreven, voor de subjectiviteit van een waar vredesambiënt zou moeten zwichten;

Aangezien de Rechtbank dus bevoegd is ter zake op grond van artikelen 7 en 8 der wet van 10 October 1916;

Wat de verjaring betreft :

Aangezien de speciale verjaring van drie maanden voorzien door artikel 12 van het dekreet van 20 Juli 1831 op de Pers (dekreet verlengd en in werking behouden door de wetten van 19 Juli 1832 en 6 Juli 1833) en ook voorzien door artikel 8 der wet van 6 April 1847 en artikel 5 der wet van 20 December 1852 en ook nog door artikelen 18, 96 en 98 der Grondwet op persdelicten, dewelke in vredetijd voor de Assisenhoven moeten gebracht worden;

Dat integendeel de persdelicten gepleegd in oorlogstijd, te weten luidens de wet van 11 October

1916, niet deze zijn omschreven in het dekreet van 20 Juli 1831, alsook in de latere wetgeving betreffende de persdelicten; dat bijgevolg de gewone termijn der verjaring van toepassing is bij gebreke aan bijzondere bepalingen;

Aangezien de betichtingen dus niet verjaard zijn;

(.....)

Aangezien om nieuwe vertragingen der debatten te vermijden in strijd met de doelmatigheid van een goede en betrekkelijke snelle rechtsbehandeling er ter zake toepassing dient gedaan van artikel 203bis par. 3, W. S. V.;

Om deze redenen :

De Rechtbank rechtdoende door een vonnis voorlopig uitvoerbaar niettegenstaande beroep, alle andere besluiten verwerpende, verklaart zich bevoegd, zegt dat de feiten der betichtingen niet verjaard zijn, enz.....

NOOT: Tegen bovenstaand vonnis werd door verdachten hoger beroep aangetekend. Op te merken valt, dat deze beslissing krachtens art. 203 bis, al. 3 S.V. voorlopig uitvoerbaar werd verklaard. Betreffende dit punt vgl. men Schuind, *Traité pratique de droit criminel*, II, p. 374 e.v..

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TONGEREN

13 Juli 1948.

Voorzitter : M. Ulrix.

Rechters : M.M. Frère en Strauwen.

Pleiters : Mrs. Janssen E., Ruiters D. en Van Dessel E.

Hoger beroep (in strafzaken). — Aangetekend door een bijzondere gemachtigde krachtens niet geregistreerde volmacht. — Ontvankelijkheid.

Wanneer in strafzaken door een bijzonder gemachtigde hoger beroep wordt aangetekend, is een schriftelijke bijzondere volmacht vereist, die bij de akte van hoger beroep dient gevoegd te worden. De registratie van deze bijzondere volmacht, alsmede die van de akte van hoger beroep zelf is niet voorgeschreven op straf van nietigheid.

Het K.B. van 30 November 1939 bevat dergelijke sanctie niet; zij bedreigt slechts met geldboeten de openbare ambtenaren, die verzuimen de door hen opgestelde of ontvangen akten binnen de door bedoeld K.B. bepaalde termijnen, ter registratie aan te bieden.

Bruninx U. en W. t. / Rubens J.

Gelet op de hogere beroepen door Bruninx Urbain, Rubens Joseph en Bruninx Willem ingeslagen tegen het vonnis der Politierichtbank van Tongeren, gewezen de 30 December 1947.

Overwegende dat deze hogere beroepen binnen de door de Wet gestelde termijnen werden gevormd; dat deze uitgaande van Bruninx Urbain en Rubens Joseph regelmatig zijn in hun vorm, doch dat de ontvankelijkheid van het hoger beroep van Bruninx Wilhelmus wordt betwist en wel omdat het namens beklaagde werd aangetekend door de volmachthouder wiens volmacht niet geregistreerd was; dat partij Rubens hieruit meent te

mogen afleiden dat dit hoger beroep nietig en bijgevolg niet ontvankelijk is;

Overwegende dat indien de wetsbeschikkingen betrekkelijk de registratierechten inhouden dat alle stukken die aan rechterlijke akten dienen gehecht te worden voorafgaandelijk aan de formaliteit der registratie moeten onderworpen worden, hetgeen aldus « in casu » het geval is voor de volmacht die bij de beroepsakte werd gevoegd, een verzuim in deze gedachtenorde echter geenszins de ongeldigheid der hoofdakte met zich sleept, dat inderdaad het K. B. van 30 November 1939 dergelijke bestrafing niet inhoudt, doch enkel geldboeten voorziet tegen de openbare officieren of beambten die verwaarlozen de akten, die zij opstellen of ontvangen, ter registratie aan te bieden binnen de door bedoeld Besluit aangestipte termijnen, dat zelfs in een geval als het onderhavige het gebrek aan registratie der beroepsakte de nietigheid dezer niet voor gevolg heeft, zodat « a fortiori » het niet tijdig registreren van een bijgevoegd document de ongeldigheid der hoofdakte niet kan medebrengen; dat zelfs de jongste ter zake dienende wetgeving geen verbod meer oplegt aan de rechters om te statuëren in gedingen waarin door de partijen niet geregistreerde stukken worden neergelegd;

Overwegende aldus, dat het hoger beroep van Bruninx Willem ontvankelijk is;

Overwegende ten gronde (zonder belang);

Om deze redenen :

De Rechtbank, uitspraak doende in openbare zitting en tegensprekelijk;

Verklaart de hogere beroepen ontvankelijk; enz.

NOOT: Vgl. Correctionele Rechtbank Hasselt, 6 Maart 1948, R.W. 1947-1948, 1220, in tegengestelde zin met uitvoerige noot.

Het bovenstaande vonnis van de Corr. Rechtbank te Tongeren, treedt de in de noot verdedigde stelling bij.

In « Vragen en Antwoorden » (Wetgev. Kamers gew. zittijd 1947-48, Bulletin nr 27, blz. 1.101) onder nr 191, vinden we de volgende vraag door volksvertegenwoordiger Roppe L. gesteld en door de Heer Minister van Financiën beantwoord:

« Op datum van 27 April 1948 werd een antwoord gepubliceerd in het Bulletin van Vragen en Antwoorden op een vraag gesteld door de achtbare heer Philippart betreffende het al of niet verplicht zijn der registratie van een rechterlijke volmacht.

a) Welke is de sanctie bij gebreke aan de voorziene registratie ?

b) Heeft het verzuim der registratie, behoudens de voorziene boete, de nietigheid voor gevolg van de handelingen gesteld ingevolge van de niet geregistreerde volmacht ?

Antwoord: Ingeval de volmacht aan een door of vóór de griffier verleden akte wordt gehecht, zonder vooraf geregistreerd te zijn, wordt de griffier persoonlijk schuldenaar van het registratierecht; bovendien loopt hij een geldboete van 200 frank op. (Wetboek Reg., art. 35, 4° en 42.)

De wet heeft geen bijzondere sanctie bepaald voor het geval dat de volmacht aan een vonnis of arrest gehecht wordt.

Het verzuim der formaliteit van de registratie is nooit een oorzaak van nietigheid.»

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE GENT

3e kamer — 4 Maart 1948.

Voorzitter : M. Reyniers.

Rechtters : MM. Loicq en Overfeldt.

Referendaris : M. Cloquet.

Pleiters : Mrs. Dauwe en Bosmans (Leuven).

Vonnis (in handelszaken). — Wanneer wordt het vonnis tegen een niet concluderende verweerder geacht tegensprekelijk te zijn geveld?

Een vonnis wordt geacht op tegenspraak te zijn geveld, wanneer de verschijnende verweerder zijn middelen van verweer, minstens zijn houding aan de Rechtbank van Koophandel heeft doen kennen; het feit geen conclusies te hebben genomen of neergelegd, is irrelevant.

De behandeling is echter niet meer als tegensprekelijk gevoerd te beschouwen, wanneer de zaak in feite niet gepleit werd en de eiser alléén zijn dossier heeft nedergelegd, zonder daarbij het afschrift van verweerders medegedeelde conclusies te voegen.

Vanderstraeten t/ Appels.

Overwegende dat het vonnis waartegen verzet is ingediend, uitgesproken werd nadat beide partijen verschenen waren, nadat zij geconcludeerd hadden — zoals dit thans blijkt — en nadat zij of minstens nadat de ene zich sterk makende voor de andere, gevraagd heeft dat de debatten zouden gesloten verklaard worden en de zaak in beraad gesteld;

Overwegende dat bedoeld vonnis uitgesproken werd in de volgende bewoordingen : « aangezien verweerder geen conclusiën noch bundel neergelegd heeft, (de Rechtbank) rechtdoende op de stukken neergelegd door aanlegger, verwijst verweerder... »;

Overwegende dat verweerder op verzet staande houdt dat zulk vonnis op tegenspraak geveld is en derhalve niet vatbaar is voor verzet;

Overwegende dat ten overstaan van de wijzigingen aan het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering door het Koninklijk Besluit van 31 Maart 1936 gebracht, er, rechtskundig gesproken, vóór de Rechtbanken van Koophandel slechts maar één enkele soort vonnissen bij verstek meer bestaat ten aanzien van de verweerder (zie studie Vandeveldewinant, J. C. F. 1936, n° 5, 604, bl. 41 en volg);

Dat om een vonnis als op tegenspraak geveld te kunnen beschouwen, het voldoende is dat de verweerder verschenen zij doch dat bewuste verschijning, om wezenlijk te zijn, meer veronderstelt dan de fysieke aanwezigheid van de comparant en daarenboven veronderstelt dat hij zijne verweermiddelen, minstens zijne houding ter kennis van de Rechtbank gebracht hebbe (Handelsrechtbank Brussel, 14 October 1936, Journ. Trib. 1936, 585);

Overwegende dat wanneer een verweerder in zijn verweermiddelen door de Rechtbank van Koophandel gehoord is geworden het daarop tussenkomende vonnis dient beschouwd te worden als op tegenspraak geveld ongeacht of de verweerder naderhand nalaat schriftelijk besluiten neer te leggen;

Overwegende dat, omgekeerd, het niet kan beweerd worden dat de Rechtbank beide partijen in hunne middelen gehoord heeft wanneer, — zoals in onderhavig geval — de debatten gesloten werden zonder dat de zaak in feite werd gepleit en wanneer eiser die alleen zijn dossier neergelegd had, nochtans bij dit dossier het medegedeeld afschrift van de besluiten van verweerder zelfs niet had gevoegd;

Overwegende dat in die omstandigheden het vonnis op 13 December 1947 door de eerste kamer van deze Rechtbank geveld als bij verstek uitgesproken dient beschouwd;

dat het verzet tegen dit vonnis derhalve ontvankelijk is;

Overwegende dat eiser op verzet betwist een fout te hebben begaan welke de oorzaak zou geweest zijn van het verkeersongeval op 4 September 1946 voorgevallen tussen de voertuigen van beide partijen;

dat hij beweert dat de schuld van dit ongeval integendeel aan verweerder op verzet toe te schrijven is;

dat hij, bij tegeneis, vraagt dat verweerder op verzet zou verwezen worden hem te vergoeden voor de schade aan zijn voertuig toegebracht;

Overwegende dat de partijen het oneens zijn wat betreft de omstandigheden van het ongeval en de feiten niet bewijzen welke zij beweren gebeurd te zijn;

dat verweerder op verzet weliswaar aanbiedt deze feiten door getuigen te bewijzen, doch dat een getuigenverhoor 17 maanden na het voorvallen van de feiten, in de omstandigheden van de zaak en namelijk gezien de aard van de beweerde feiten, niet voldoende overtuigend ware;

Overwegende wat betreft de tegeneis van eiser op verzet, dat de partij Appels met recht doet gelden dat bedoelde tegeneis verjaard is krachtens artikel 7 van de wet van 1 Oogst 1899, waar bedoelde tegenvordering gesteund is op inbreuken aan het Reglement op het verkeer;

dat eiser op verzet vergeefs opwerpt dat zijn tegenvordering gesteund is op artikel 1382 van het B. W. vermits hij geen feit aanwijst dat hij als fout zou toeschrijven aan verweerder op verzet en dat nochtans niet onder toepassing van het Reglement op het verkeer zou vallen ;

Om deze Redenen :

De Rechtbank,

Makende melding dat...

Verklaart het verzet ontvankelijk en gegrond, dienvolgens herroept het vonnis waartegen verzet en ontlast eiser op verzet van alle veroordelingen ten zijnen laste uitgesproken;

En vonnissende opnieuw op tegenspraak, verklaart de oorspronkelijke hoofdvordering en de tegenvordering thans door eiser op verzet ingesteld ontvankelijk doch beide niet gegrond en wijst ze dienvolgens van de hand;

Verwijst elke partij in de helft van al de kosten van het geding.

NOOT : Vgl. Fredericq, Traité de droit commercial belge, I, nr 380.

KRIJGSRAAD VAN DE PROVINCIE BRABANT

Nederlandse Kamer. — 20 April 1948.

Voorzitter : Majoor van Ootegem.
 Burgerlijk rechter : M. Dautricourt.
 Subst. Krijgsauditeur : M. De Jaegher.
 Pleiter : Mr De Becker.

Krijgsraad te velde in Engeland. — Rechtsgeldige betekening in dat land van een vonnis door de rijks-wacht.

Het vonnis van een Belgische krijgsraad te velde, recht sprekend in Engeland, wordt in dit land rechtsgeldig door de rijkswacht betekend.

Monteny t/ Krijgsauditeur.

Aangezien Monteny Fernand verzet heeft aangetekend op 26 Juli 1947 door akte gedaan ter Griffie van de Krijgsraad van de Provincie Brabant tegen een vonnis ten zijne laste bij verstek uitgesproken door de Krijgsraad bij de fractie van het Belgisch Leger dat zich in Groot-Brittannië bevindt, op 22 December 1942;

hetwelk vonnis Monteny Fernand voornoemd veroordeelt tot twee jaren militaire gevangenzitting en hem in de kosten van het geding verwijst, tot heden begroot op 0 fr. 0 ct., uit hoofde van : ingeschreven op de militielijst, de 22 April 1942, nagelaten te hebben zich aan te bieden voor het Werfbureel, niet-teenstaande hem een regelmatige verwittiging gezonden is geworden;

Gezien het afschrift van het vonnis waartegen verzet dat bij de bundel gevoegd is;

Gezien de betekening van dit vonnis op 16 Juli 1947, insgelijks bij de bundel gevoegd;

Gehoord ter openbare terechtzitting van heden, de heer De Jaegher, substituut Krijgsauditeur, in zijn eensluidend advies nopens de ontvankelijkheid van het verzet; in de uiteenzetting der zaak en in zijn conclusiën;

(.....)

Overwegende dat op 30 December 1942, de Rijks-wacht aan verzet Monteny sprekende aan zijn

persoon, het vonnis dat de Krijgsraad te velde, zetelende in Groot-Brittannië te Leamington, Spa, op 22 December gewezen had, rechtsgeldig heeft betekend (wet van 1 Juni 1849, art. 16);

Dat de verzetter alsdan verklaard heeft « niet in beroep te gaan tegen dat vonnis » en aldus uitdrukkelijk aan alle verhaal heeft verzaakt;

Dat te vergeefs de verzetter de rechtsgeldigheid van deze betekening betwist omdat Monteny dienstweigeraar was en blijft, en nooit in het leger werd ingelijfd; dat het hierboven aangehaald artikel geenszins de bevoegdheid van de openbare macht tot de militairen beperkt; aangezien het dezelfde bevoegdheid aan veldwachters, boswachters en agenten der plaatselijke politie toekent; dat men overigens niet inziet wie anders dan de Rijkswacht de vonnissen van een Krijgsraad te velde, zetelende in den vreemde, rechtsgeldig zou kunnen betekenen;

Overwegende dat de nieuwe betekening van hetzelfde vonnis in België op 16 Juli 1947, bij opdracht van de Krijgsauditeur bij de Bestendige Krijgsraad van Brabant, door het ambt van deurwaarder Devos gedaan, niet rechtsgeldig en overbodig is en in geen geval het verstreken recht van verzet kan doen herleven;

Dat het verzet van 26 Juli 1947 dienvolgens laat-tijdig en onontvankelijk is en dat de kosten van de onwettige en overbodige betekening van 16 Juli 1947 ten laste van de Staat moeten blijven;

Om deze beweegredenen :

De Krijgsraad, beslissende op tegenspraak;
 (.....)

rechtdoende, verklaart het verzet laattijdig en onontvankelijk en verwijst de verzetter in de kosten, begroot tot de som van 109,— frank;

Zegt dat de kosten van de overbodige betekening van 16 Juli 1947 ten laste van de Staat moeten blijven.

NOOT : De eerste alinea van art 16 der wet van 1 Juni 1849 luidt als volgt : « Les gardes champêtres et forestiers, les agents de police locale et de la force publique, les directeurs et gardiens en chef des prisons, pourront être chargés par le ministre public de faire, concurremment avec les huissiers mais sans frais, tous les actes de la justice répressive ».

BALIELEVEN**VLAAMSE CONFERENTIE DER BALIE VAN ANTWERPEN**

Zaterdag 13 November l.l. had in de Assisenzaal van het Gerechtshof de jaarlijkse plechtige openingszitting plaats van de Vlaamse Conferentie der balie van Antwerpen.

De zaal was gevuld met een zeer talrijk publiek en op het verhoog hadden vele hoogwaardigheidsbekleders en magistraten plaats genomen. Waren o.a. aanwezig de Heer Frans Van Cauwelaert, voorzitter der Kamer van Volksvertegenwoordigers, Generaal Sottiaux, bevelhebber der militaire omschrijving, de Heer Gouverneur De Clerck, Burgemeester Craeybeckx, de Heer Voorzitter der Rechtbank van eerste aanleg, J. Castelein, de Heer Prokureur des Konings H. Sabbe, meerdere raadsheren van het Hof van Be-

roep te Brussel, de Heren Van Laethem, Bertels en Schilling, en zeer talrijke rechters van de Burgerlijke Rechtbank en de Rechtbank van Koophandel, alsmede een groot aantal leden der balie.

De Nederlandse balie was vertegenwoordigd door een afvaardiging confraters uit Den Haag en Breda, geleid door Mr Jhr Van der Does, terwijl de balie van Parijs vertegenwoordigd was door Mr Gautrat, lid van de Raad der Orde, vergezeld van drie secretarissen van de Conférence du Stage.

Het was Mr Karel Van Baarle die aangeduid was geworden als feestredenaar.

Alvorens hem het woord te verlenen sprak de Voorzitter der Conferentie, Mr Antoon Fimmers, een

rede uit om de aanwezige personaliteiten te verwelkomen en in het kort de doelstellingen van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen te schetsen. Hieronder vindt men de tekst van deze rede.

REDE VAN MR ANTOON TIMMERS

Voorzitter van de Vlaamse Conferentie

M.,

Met deze plechtige zitting begint het nieuwe werkjaar voor de Vlaamse Conferentie der Balie te Antwerpen.

En verheugend, vererend en aanmoedigend is het te dezer gelegenheid een zo groot aantal van 's lands meest vooraanstaande personaliteiten, te kunnen verwelkomen.

Tot U, Mijnheer de Stafhouder, weze onze eerste welkomgroet gericht.

Wij vereren in de Stafhouder niet alleen het hoogste ambt dat een advocaat bekleden kan, doch tevens het enige gezag dat wij in de uitoefening van ons beroep erkennen en naar wiens vaderlijke wenken of bevelen wij ons graag gedragen.

Wij erkennen en wij huldigen tevens in Uw persoon de grote professionele deugden die wij ons allen zouden toewensen: uw professionele eerlijkheid en moed, uw kennis van het recht, uw kennis van de mens, uw kiesheid en uw voorzichtigheid, maar vooral uw groot hart en uw nimmer falende vriendschap, maken van U in werkelijkheid het moreel gezag van onze broederschap.

Uw belangstelling voor de werking der Conferentie is voor ons een aanmoediging en een eer.

Uw raad en Uw bijstand zullen voor ons een zeer kostbare hulp zijn.

Aan U, Mijnheer de Voorzitter der Rechtbank, die heden onze gastheer zijt weze dan ons tweede welkomwoord gericht.

U weze tevens bedankt voor de belangstelling waarmede U onze Conferentie vereert, en voor het hoofds gebaar waarmede U heden uw Paleis ter onzer beschikking hebt gesteld.

Met vreugde begroeten wij ook de heer Procureur des Konings in wie wij niet alleen erkennen het hoofd van ons Parket, maar die wij waarderen als een machtig redenaar, een verfiend taalkenner, en de waardige erfgenaam van de naam Maurits Sabbe.

Vereerd zijn wij ook door de aanwezigheid van Staatsminister Frans Van Cauwelaert, Voorzitter van het Parlement, eerste burger van het land, doch tevens ere-advokaat der Balie van Antwerpen en des tijds een der meest actieve en getrouwe leden van onze Conferentie.

Voor uw voortdurende sympathie, weze U vandaag aangeboden onze gevoelens van erkentelijkheid en immer durende confraterniteit.

Generaal Sottiaux, Bevelhebber der Militaire Omschrijving, vereert ons insgelijks met zijne aanwezigheid.

Uw uniform, Mijn Generaal, is sinds verschillende jaren geen opvallende plek meer tussen het zwarte van onze toga's.

Bij mijn weten heeft sinds de bevrijding de Bevelhebber der Militaire Omschrijving nooit ontbroken op ons appel.

Sinds het ontstaan der Krijgsraden zijn er noodzakelijkerwijze tussen het corps der officieren en de balie contacten ontstaan die, voor wat mij persoonlijk betreft, zeer dikwijls aanleiding waren tot het ontstaan van oprechte vriendschapsbanden en, naar ik hoop voor iedereen, tot een betere kennis van ons

respectievelijk beroep en een betere waardering van onze respectievelijke opdracht.

Mocht Uw herhaalde aanwezigheid in de toekomst de voortzetting zijn van deze toenadering en deze waardering tot inniger samenwerking tussen al de geconstitueerde lichamen van het Rijk.

U, Mijnheer de Gouverneur, weet hoezeer wij uwe aanwezigheid appreciëren, en hoezeer wij vereerd zijn omdat de man die in deze provincie, de Kroon vertegenwoordigt, er aan gehouden hebt de Balie te komen begroeten.

Moet ik in deze reeds lange opsomming ook nog de Burgemeester van Antwerpen vermelden, of zou mijn waarde Confrater, Mter Craeybeckx; deze vermelding als een pleonasme voorkomen.

Wij weten toch allen dat U nooit een vergadering der Vlaamse Conferentie kunt overslaan en dat terwijl uw geest zich afsluoft op dat grote Stadhuis, uw hart in ons midden vertoeft.

Wij weten dat U niets beter verlangt dan zo dikwijls mogelijk tot ons te «vluchten» om de administratieve dwangbuis te ruilen voor de vrijheid, de vriendschap, en de vreugde waarmede uwe aankomst in ons midden steeds wordt begroet.

Ik bied ook deze zelfde gevoelens van dank aan de Magistraten van het Hof, van de Zetel en van het Parket, die ons de eer hebben aangedaan deze zitting bij te wonen.

Het weze mij toegelaten hen allen met dit zelfde dankwoord te bedenken.

Inzonderheid vermeld ik echter de Voorzitters, van wat ik bijna genoemd heb, Het Hof van Antwerpen, ik bedoel de Raadsheren Van Laethem, en Bertels, die met zoveel opoffering en werkkraft, en met uitzonderlijke eerbied voor de rechten der verdediging, de bijzonder zware taak van het Militair gerecht in appel, behartigen.

En al betwijfel ik of deze gelegenheid zeer geschikt is om requesten aan te bieden aan het Hof en aan de Heer Minister van Justitie, weze het ons toch gegund uiting te geven aan ons aller wensen, nl., dat U, ook wanneer de militaire rechtbanken hun taak zullen beëindigd hebben, in ons midden zult blijven omdat de Provincie Antwerpen inmiddels als groot en belangrijk genoeg zou erkend zijn om ook een Hof van Beroep op haar grondgebied te bezitten.

Een bijzonder hartelijk woord van welkom aan de vertegenwoordigers der andere balie's van het binnen- en buitenland, die door hun aanwezigheid de band der grote confraterniteit hebben willen versterken.

Welkom aan de vrienden van Brussel, van Gent, van Brugge, van Leuven, Van Mechelen en van Luik.

Welkom vooral aan de vertegenwoordigers der Nederlandse Balie's, met name van Den Haag en van Breda.

U hebt, Geachte Confraters, sinds verschillende jaren de weg naar Antwerpen gevonden en, naar wij verhoppen, graag opgegaan.

En deze contactpunten tussen onze balie's hebben ons doen ontdekken dat wij dezelfde idealen van vrijheid en rechtszekerheid nastreven, dat wij op zoveel punten nagenoeg dezelfde rechtsprincipes aankleven, dat wij ons beroep uitoefenen op dezelfde wijze en met dezelfde liefde en dat wij een cultuur bezitten die in wezen dezelfde is.

En dan komt zo dikwijls in mijn herinnering het vers van onze grote Vondel:

«Hier en aan den Noorderkant»

«Hier en daar leeft Nederland».

Mijn laatste woord, maar daarom niet het minst hartelijke, weze dan voorbehouden voor de vertegen-

woordigers der Franse Balie en inzonderheid der Balie van Parijs.

Qu'il me soit permis d'enfreindre à cette occasion la loi de 1935 sur l'emploi des langues en Justice, et, redevenu bilingue pour un moment, de dire à mes confrères Français un mot de bienvenue en langue française.

Mes chers confrères de France, vous ne sauriez savoir combien les élites flamandes, et combien surtout les chefs du mouvement flamand, ont admiré la grandeur de votre Nation, sa force et son influence internationale, et le rayonnement universel de cette culture française, dont nous avons eu la nostalgie et que nous espérons égaliser un jour.

Mais, jamais nous n'avons compris aussi bien ce que fut la France dans une Europe sereine, que le jour où de grandes difficultés se sont abattues sur votre peuple et ont défiguré l'image que nous en avons.

Mes chers confrères, nous ne désespérons pas de la France et sans vouloir nous immiscer dans les problèmes politiques qui sont les vôtres, nous nous permettons d'espérer que la Franse retrouve bien vite son équilibre, son calme et sa force, afin que ne sombre pas dans les cataclysmes qui s'annoncent, l'Esprit de la France; cet esprit latin qui durant de si longues années a fécondé toute l'Europe et qui nous fut bien souvent comme l'étoile divine conduisant les mages vers la rédemption.

En nu, Mevrouwen en Mijne Heren, weze het mij toegelaten, alvorens het woord te verlenen aan de feestredenaar, in enige korte zinnen onze jonge confraters te herinneren aan de opdrachten die de Vlaamse Conferentie der Balie te vervullen heeft.

Opgericht in de jaren 1875-1885 had onze Conferentie zich ten doel gesteld de verdediging der Vlaamse belangen te behartigen en meer inzonderheid mede te werken aan de vernederlandsing van ons openbaar leven.

Vele verenigingen hebben ons sindsdien, in deze opdracht geholpen, doch geen enkele heeft aan het Vlaamse rechtsherstel meer bijgedragen dan onze Conferentie.

De eerste voorzitter onze Conferentie, Mter Edw. Coremans, was tevens de opsteller van de eerste taalwet, nl., die van 17 Oogst 1873, waarbij het gebruik der Nederlandse taal in strafzaken ingevoerd werd.

Jan Van Rijswijck, die zoals alle grote Burgemeesters onze stad tot de Balie behoorde, en de grondlegger was van een nieuwe Vlaamse aristocratie was onze eerste secretaris.

Mter Flor Heuvelmans, wiens naam in de parlementaire en rechtskundige annalen een blijvende klank zal hebben, was onze eerste schatbewaarder.

En na hem, vinden wij in de portrettengalerij onze voorgangers, de namen van Mter Victor Jacobs, Louis Huybrechts, J. Jans en, dichter bij ons, Mter Hector Le Bon, Edward Janssens en Adolf Pauwels.

Toen onze Conferentie op 24 Januari 1896 haar eerste lustrum vierde, was de feestredenaar niemand minder dan Mter Louis Franck, die een rede hield over «Taal en Nationaliteit».

Onjuist zou het echter zijn te menen dat deze strijders van het eerste uur zich slechts als jonge tolken wisten aan te stellen en maar steeds over taal en taalwetten discussieerden.

Want in geen enkele andere periode der Conferentie, tot onze beschaming weze zulks gezegd, stond de algemene cultuur, de liefde voor het schone en het eigene meer in het centrum van de belangstelling der Conferentie.

In ons archief vonden wij de referaten gehouden op 13 Oktober 1900, waarin om beurt de letteren, de schilderkunst, de toegepaste kunsten, de bouwkunst en de toonkunst der Vlamingen geloofd en bezongen werden.

Onderbroken door de oorlog 1914-1918 hernamen onze ouderen de strijd vanaf 1921.

Van toen af aan begon voor het Vlaamse Volk de periode van de verovering en van het succes.

En weer eens stonden hierbij de leden onze Conferentie aan de spits.

Wat Mter Frans Van Cauwelaert, in trouw aan het Vaderland, te betekenen had voor de Vlaamse Beweging van toen is iets wat zijn tijdgenoten nooit zullen vergeten en wat wij aan onze jongeren nooit op voldoende wijze zullen kunnen doen begrijpen.

En toen uiteindelijk in het jaar 1935, de grote triomfdag voor de Vlaamse Juristen was aangebroken, toen de wetgever de vernederlandsing van het gerecht doorvoerde, toen was andermaal een confrater van Antwerpen, de promotor, de opsteller en tevens de verslaggever van deze wet, Meester Hendrik Marck, wiens aanwezigheid in ons midden ik met vreugde begroet, bewees daarmede aan ons volk wellicht de grootste dienst der twintig laatste jaren.

* * *

Mijn Jonge Confraters,

U begrijpt door deze korte uiteenzetting dat U van onze voorgangers ontvangen hebt een zeer kostbaar erfgoed dat U dan ook tot grote plichten dwingt.

Nu de periode van strijd en verovering tot het verleden behoort, en er tussen de nieuwe en de oude periode de diepe kloof van de oorlogsjaren gaapt, nu rust op uwe schouders een drievoudige taak:

Terug aanknopen met het verleden, om daarin te vinden de geest der anderen, nl., die vlammeende overtuiging en die oneindige liefde die alles kan verzetten.

Waken, ten tweede, opdat de schat, door onze voorgangers verzameld, ons niet zou ontstolen worden.

Maar werken en zwoegen vooral opdat wij van onze wetten op de vervlaamsing, in waarheid kultuurscheppende instrumenten zouden maken.

Dit zijn onze opdrachten, en daarom gaan wij gezamenlijk gedurende dit rechterlijk jaar... arbeiden!

* * *

Hierna kwam Mr Van Baarle aan het woord. Daar de tekst van zijn rede als hoofdartikel in dit nummer wordt afgedrukt is het overbodig over de inhoud ervan verslag uit te brengen.

Wij onderlijnen echter met genoegen dat deze rede door Mr Van Baarle werd uitgesproken op een meesterlijke wijze, in een sierlijke taal en dat zij de belangstelling van de talrijke aanwezigen van het begin tot het einde onafgebroken wist te boeien.

Langdurige toejuichtingen vielen de feestredenaar te beurt.

* * *

Volgens traditie werd daarna het woord verleend aan de Heer Stafhouder Charles Boelens om de kritiek op de feestrede uit te spreken en de advocaten, die in het laatste rechterlijk jaar overleden zijn, te herdenken.

Wij geven hieronder de tekst van deze diep door-dachte en gevoelvolle toespraak.

* * *

REDE VAN DE HEER CHARLES BOELENS

Stafhouder der Balie van Antwerpen

Het onderwerp dat de redenaar dezer plechtige openingszitting heeft gekozen, maakt deel uit van de reeks der moeilijkste en meest brandende problema's die zich voor de juristen van deze tijd stellen.

Met ware voldoening, wil ik, eerst en vooral, aan mijn jonge Confrater, Mr Van Baarle, uit ter harte, mijn beste gelukwensen uitdrukken voor de schitterende wijze waarop hij zich gekwetend heeft van de zware taak die hij zich had opgelegd.

De thesis die hij zo moedig heeft verdedigd, beweegt zich vooral op het domein van de wijsbegeerte van het recht. Niet alleen bewondert de Balie het reeds welgekend en merkwaardig talent van Mr Van Baarle, maar ik breng hulde aan de verhevenheid van zijn belangstelling, die zeer hoog boven de alledaagse studiën van onze dossiers zweeft en ook breng ik hulde aan de pracht van zijn juridische stijl.

In een tijd waar al te dikwijls jonge krachten zich laten medeslepen door successen die op meer gemakkelijke terreinen kunnen gewonnen worden, komt deze studie ons in alle opzicht voor als een merkwaardige vrucht van een flinke inspanning.

Maar de traditie wil dat de stafhouder zich niet enkel zou beperken tot de lof van de uitgesproken rede en van de redenaar, maar dat hij ook tot de critiek van het oeuvre zou overgaan.

Het gekozen onderwerp is wel van zulke aard en van zulke omvang dat niet alleen een bredere argumentatie en documentatie tot staving van het stelsel zou kunnen aangewend worden, maar dat ook het tegengestelde van de verdedigde thesis terdege in aanmerking zou kunnen genomen worden.

Het uitgangspunt werd op de meest duidelijke wijze door Mter Van Baarle aangeduid; de maatschappij en het recht zijn immers zeer nauw aan elkaar verbonden, en de rechtsorde is een spiegelbeeld van de gemeenschapsordening. Een Engels rechtsgeleerde zegde trouwens: «The Rule of Law is, at once, the most original and the most valuable guarantee of the Constitutional Rights. (Jenks, The book of english Law.)

Alzo wordt in de georganiseerde staten het privaatrecht geregeld en beschermd. Het wordt ten dienste gesteld van de onderdanen, in uitvoering van de souvereiniteit. Dit beginsel is een overlevering uit het Romeins Recht en van de opvattingen der filosofen der 18e eeuw. Het persoonlijk recht steunt in eerste rang op de vrijheid voor ieder burger verbintenisden te sluiten en te beschikken over zijn eigendom.

Niettegenstaande de Franse Omwenteling en heel de daaropvolgende eeuw, bleven deze principes rotsvast staan: het recht wordt vastgelegd in de wet, waarvoor ieder burger gelijk is en waarop eenieder beroep kan doen. Het verleden ervan is een groots en bewonderingswaardig rechtskundig monument, waarvan het prestige tot hiertoe de gemeenschappelijke organisaties en de beschaving heeft beheerst.

Na deze wetenschappelijke vaststelling, heeft de redenaar een ernstig nieuw sociaal fenomeen onderlijnd in het tweede gedeelte van zijn rede: het langzaam ontsaan van een beperking der wilsautonomie, waarvan onbetwistbare feiten in het kader der evolutie op sociaal en economisch gebied de meest kenbare tekens zijn.

Een reeks factoren liggen voorhanden, waardoor de verdringing van het subjectief recht meer en meer wordt teweeg gebracht: b.v. de uitbreiding van het machinisme, van de bevolking, van de vervoermiddelen,

van oneindige en verrassende wetenschappelijke uitvindingen en omwentelingen, de standardisatie in alle domeinen, evenals de uitbreiding der rechtswetenschap op internationaal gebied, met als gevolg menigvuldige unificaties. Het zijn zoveel bedreigingen tegen het «subjectief recht», het zijn zoveel versterkingen der staatscentralisatie, idee die voortaan als het te bereiken doel naar voren komt.

Men heeft een neiging de eerste oorzaak van zulke crisis te zoeken in de oorlogsomstandigheden en in de onvermijdelijke vertroebelingen die heersen in de wereld der gedachten, die een soort van hierkracht of nood scheppen en men denkt dat zekere opofferingen slechts tijdelijk van het «individualisme» gevegd worden.

En de verrassende nieuwigheden der wetgeving die sedert jaren onze vaststaande begrippen van het recht komen dwarsbomen, en de vrijheden van het «individu» komen beperken worden ook soms aanzien als zoveel experimenten en pogingen, die er zelf spoedig zouden voor zorgen, na hun invoetreding, het ongerijmde van hun doel te doen uitschijnen.

Men vergeet nochtans niet dat terwijl de rede die wij hebben gehoord, deze herhaalde verschijnselen noemt «een crisis in de rechtsorde» zij, volgens de mening van merkwaardige staatsrechtlers, gelijk staan met evolutie en vooruitgang.

Reeds in den beginne der 20e eeuw, zowel in de universiteiten van Frankrijk, als van Nederland en Duitsland, wordt er gesproken van de negatie van alle subjectief recht van het individu, dat plaats zal maken voor de sociale functie van de mens, en dit alles met ontkenning van het imperium van de staat.

Het zal onze beste confrater, Mter René Victor, die het voorzitterschap van de Conferentie op zulke schitterende wijze waarnam in het verleden jaar, niet ontgaan zijn dat, op 14 November 1925, ter openingszitting van de Vlaamse Conferentie, de redenaar van toen, ons reeds in een meesterlijke uiteenzetting zulke «nieuwe theoriën over Recht en Staat» deed kennen.

Ik heb deze merkwaardige studie met veel belangstelling herlezen. Deze nieuwste theoriën worden door zeer vermaarde rechtsgeleerden verdedigd, met een knellende logica, en hun conclusies komen neer op zoveel doodsbedreigingen tegen het «individu» waarvan de rechten, naar zij beweren, nooit kunnen verzoend worden met deze van de collectiviteit.

De stoutheid van deze nieuwe thesis bestaat juist in het afbreken van een «dogma» steunende op vooroordeel, dat tot alsdan als een afgod werd afgeschilderd, namelijk het natuurlijk recht van de mens op zekere fundamentele vrijheden tegenover de samenleving waarin hij geboren is, rechten die reeds ontstonden vóór alle staatsgedachte.

Onmogelijk is het, de geschiedenis vooruit te lopen en te voorspellen welke richting ten slotte de evolutie van het recht in nauw verband met de maatschappij zal inslaan.

Maar wat wij nochtans zonder aarzeling, met zekerheid reeds mogen onderlijnen is, dat, wanneer gedurende 20 eeuwen alle beschaafde volkeren het subjectief en privaatrecht als zijnde een natuurlijk verschijnsel hebben erkend en geprezen, in een Stad en in een Land waar dwingelandij en dwang, vanwaar zij ook kwamen, altijd ten allen prijze werden afgeschud, het ten slotte volkomen begrijpelijk is dat in 1948, een talentvol jong advocaat het verleden van zijn volk getrouw blijft en uitroept dat hij verhoopt dat een volgende generatie in een gelouterd vrijheidsbeginsel, een regeling van haar gemeenschapsleven zal weten te vinden.

* * *

Deze gelukkige en troostende atmosfeer in dewelke het slot der prachtige rede van Mr Van Baarle ons plaatst, vergemakkelijkt mij het volbrengen der tweede taak die de traditie mij oplegt, 't is te zeggen: de plechtige contactname in deze zitting tussen de Balie en onze jonge confraters van de Stage.

U ziet het, mijn jonge Confraters, uw inwijding en uw eerste stappen in ons beroepsleven worden gefeest en vereerd met de aanwezigheid der hoogste gerechtelijke en burgerlijke overheidspersonen, talrijke confraters en menige uitgenodigde.

De luister met dewelke uw intrede hier wordt begroet, is te danken aan de sterke overtuiging die de ondervinding ons heeft gegeven, dat uw eerste stappen in de advocatuur van het allergrootst belang zijn voor U en ook voor ons.

U hebt een beroep gekozen waarvan ik U met zekerheid mag voorspellen dat het U de gehele verhoopde voldoening in uw leven zal schenken, en dat U uw keuze nooit zult betreuren, maar ik moet U, onder de onverdeelbaarheid van mijn verklaring verwittigen, dat mijn optimisme volledig steunt op de veronderstelling en de hoop dat U bestendig zult nadenken op de strenge principen van de Orde tot dewelke wij behoren.

U moet U zelf beloven, in alle omstandigheden, de plichten na te leven, waarvan de miskennis niet alleen uw persoonlijke toekomst, maar ook het bestaan en de waardigheid van onze instelling, waarvan U nu, met ons allen, de bewakers wordt, in het gedrang zou brengen.

U zult geen gepubliceerd codex van uw plichten en rechten ontvangen, omdat zij enkel uit de tradities en de gebruiken gegroeid zijn, en vooral nog op de principen van kiesheid van gevoelens en van rechtschapenheid berusten. Er bestaat geen eer zonder verering van deze tucht.

Buiten dit zijn uw rechten onbeperkt.

U moogt en U moet in volle vrijheid en onafhankelijkheid, met inspanning van al uw krachten en zonder vrees, de U toevertrouwde belangen verdedigen.

Zeer moeilijk en gevaarlijk zijn de tijden in dewelke U de strijd voor het Recht onderneemt; uw overwinningen en uw gezag blijven nauw verbonden aan het besef van de edelheid onzer hoge zending als medewerkers van het Gerecht.

Alzo zult U, in de zin van de rede van Mr Van Baarle, de beschermers zijn en blijven van de private Rechten van de Mens en medewerken aan zijn heropbeuring. U zult dit doen met geestdrift. Geestdrift voor uw werkzaamheden, enthousiasme voor uw vriendschappelijke betrekkingen met uw confraters, jonge en oudere, geestdrift en vreugde in de ontwikkeling van uw culturele gaven.

En het voorbeeld volgende van het oude Rome, waarvan wij spraken, zult U beseffen dat de genius ervan geheel te vinden is in het enthousiasme voor het Vaderland.

* * *

Gedurende het verlopen rechterlijk jaar werden wij diep getroffen door de dood van twee onzer beste confraters:

De Heer Stafhouder Ferand Walton is in December 1947, in de ouderdom van 84 jaar, zacht ontslapen, na een ziekte die hem sinds lang uit ons midden verwijderd hield.

Hij behoorde tot die generatie van advocaten, die het geluk hadden in een wereld van vrede en kalmte in het balieleven te treden. Hij heeft in de volle bloei van zijn talent, de zeer belangrijke zaken behandeld, die hem door de hoge handelsmiddelen onzer

stad werden toevertrouwd, om aldus een belangrijke bijdrage te leveren tot de rechtspraak van de haven van Antwerpen.

Hoog gewaardeerd als jurist en als mens, genoot de Heer Stafhouder Walton de algemene sympathie van zijn confraters. Zijn diepe en verfijnde hoffelijkheid en zijn ingeboren hoge rechtvaardigheidszin in alle omstandigheden, deden op hem de keuze vallen als stafhouder onzer Orde, na de Wereldoorlog 1914-1918, in 1920.

De schitterende loopbaan van de Heer Stafhouder Fernand Walton en zijn hoge beroepsgaven zullen een voorbeeld blijven voor de jongere generaties.

* * *

Mr Gaston Sano is in de lente van dit jaar heengegaan.

Sedert 1898 was hij op de Tabel ingeschreven, zo dat wij, tot ons groot leedwezen, het geluk niet hadden hem onder de confraters te kunnen tellen die gevierd werden naar aanleiding van hun vijftigjarig beroepsjubileum.

Mr G. Sano, een figuur onzer Antwerpse Balie, was het type van de Antwerpse advocaat. Begaafd met een diepe kennis der ziel van onze medeburgers, met een verbazend geheugen en een grote kennis van het Recht, kende hij de kunst om zonder aarzelen in de zaken die hem toevertrouwd waren onmiddellijk de diagnose te stellen, en het feit bij het recht aan te koppelen.

Wij hadden het geluk hem dagelijks te ontmoeten ten Paleize; altijd was hij even strijdvaardig. Zijn jonge confraters was Mr Gaston Sano steeds bereidwillig en hij stond hen met raad en daad bij; hij nam regelmatig deel aan de activiteit van de Conferenties der Balie. Mr G. Sano bekleedde de functie van bijgevoegd rechter in de Rechtbank van eerste aanleg en in die hoedanigheid heeft hij ook gedurende de moeilijke omstandigheden voortvloeiende uit de oorlogstoestand, de grootste toewijding getoond in zijn ambt.

Tot de laatste weken van zijn leven, zelfs wanneer hij klaarblijkelijk reeds erg door de onverbidelijke ziekte ondermijnd was, bezocht Mr Sano het Paleis.

Het was met groot leedwezen dat wij zijn heengaan vernamen.

* * *

De Balie wil waardig blijven van haar verleden en haar doden vereren. De doden vereren wil zeggen het werk door hen nagelaten, opnemen en zich verzetten tegen zijn vergaan.

Mijn jonge confraters der Vlaamse Conferentie, U hebt de kracht en de hoop; in U plaatsen wij al ons vertrouwen en door U zullen de tradities onzer Antwerpse Balie voortleven.

* * *

Na afloop der vergadering waren de hoogwaardigheidsbekleders, magistraten en vreemde afgevaardigden uitgenodigd op een receptie door de Voorzitter der Conferentie. Deze had plaats in het lokaal van de Raad der Orde en in een gezellige atmosfeer werd van gedachten gewisseld en werden vriendschapsbanden aangeknoopt.

's Avonds had het traditioneel banket plaats in de prachtige lokalen van het Century-Hotel. Een fijn menu. Heerlijke tafelspeeches, waarbij deze van de Heer Van Cauwelaert een meesterstuk was van welsprekendheid die op een ovatie werd onthaald, en ten slotte... de revue, waarin jonge talenten zich openbaarden en die een gelukkig slot vormde van deze heerlijke dag.

MEDEDELINGEN

HET SERUM DER WAARHEID

Er is in de laatste dagen heel wat beroering ontstaan in de Franse rechtswereld naar aanleiding van de mogelijke toepassing van een nieuwe methode tot het achterhalen der waarheid tijdens het strafrechtelijk onderzoek.

Naar aanleiding van een moordzaak, die behandeld werd voor het gerecht te Charleville, had de fungerende onderzoeksrechter aan de beschuldigde voorgesteld zich aan een nieuwe wetenschappelijke methode te laten onderwerpen die voor doel heeft, door middel van injectie van een bepaald serum, de verdachte in een dusdanige psychologische toestand te brengen dat zijn verklaringen noodzakelijkerwijze de weergave dienen te zijn van de waarheid.

De injecties, welke te dien einde gedaan worden, geschieden met «penthotal» dat men in Frankrijk bijgenaamd heeft «het serum der waarheid».

Er is tegen de mogelijke toepassing van dergelijke methode in de Franse rechtswereld een storm van verontwaardiging opgegaan en de bekende advocaat Mr Maurice Garçon heeft de vaan van het verzet opgenomen.

Het Franse dagblad «Le Figaro» publiceert in zijn nummer van 12 November l.l. een artikel van de Heer Jean Delay, professor van psychiatrie in de faculteit van geneeskunde te Parijs, betreffende dit geval, ten einde zijn lezers op objectieve wijze in te lichten over de wetenschappelijke waarde van deze nieuwe wijze van onderzoek.

Wij vernemen hieruit dat de voorgestelde methode, die in wetenschappelijke termen de «narco-analyse» genoemd wordt, er in bestaat het onderbewustzijn te doorvorsen door middel van zekere hypnotische eigenschappen van barbiturische stoffen. Een inspuiting in de aders van het «penthotal» heeft voor gevolg een zekere insluimering van het verzetsvermogen van het bewustzijn en aldus bekomt men de vrijmaking van herinneringen, die vrijwillig of onvrijwillig onderdrukt werden. De dosis moet juist gekozen worden en niet te sterk of niet te zwak zijn; wanneer ze te sterk is heeft ze de slaap voor gevolg; is ze echter te zwak dan blijft het weerstandsvermogen bestaan. De juiste dosis verwekt bij het subject een staat van betrekkelijke verdoving, die de middenweg houdt tussen de slaap en het wakker zijn.

Deze methode wordt heden ten dage voortdurend gebruikt in de kliniek der zenuwziekten en zij bewijst reusachtige diensten voor het stellen van de diagnostiek en voor het behandelen der nevrossen. Deze laatste worden inderdaad hoofdzakelijk veroorzaakt door onderdrukking van ontroeringen en gevoelens en zij genezen wanneer deze onderdrukte psychologische toestanden aan het licht kunnen gebracht worden.

Niettegenstaande de zeer hoge medische waarde van deze nieuwe werkwijze acht Prof. Delay het toch volkomen uitgesloten dat door dit middel in gerechtszaken met zekerheid de waarheid zou kunnen gevonden worden en is hij van oordeel dat volkomen ten onrechte aan het «penthotal» de benaming van «serum der waarheid» is gegeven geworden.

Het onderbewuste is inderdaad een domein waarin werkelijkheid en verbeelding samentreffen. De sporen die de verbeelding nalaat in het onderbewustzijn kunnen soms heel wat sterker zijn dan de sporen van hetgeen werkelijk beleefd werd en zo is het volstrekt mogelijk dat, als gevolg van de toegepaste methode, door sommige subjecten verklaringen zouden worden

afgelegd waardoor ze zichzelf beschuldigen, terwijl nochtans deze schuld in werkelijkheid niet gefundeerd zou zijn.

Prof. Delay haalt hierbij de gevallen aan van de held van het beroemd boek van Kafka «Het Proces» alsook van de personages der romans van Dostoievsky.

Een ander gevaar bij de toepassing van deze methode, bestaat erin dat personen, die beschikken over een zeer sterk psychologisch weerstandsvermogen ook onder narcose onjuistheden of leugens mededelen, zodanig dat, niettegenstaande de zeer ernstige resultaten die van deze methode verwacht worden, zij geen voldoende zekerheid biedt voor toepassing bij het gerechtelijk onderzoek.

De schrijver van het artikel noemt haar integendeel een bron van vergissingen die op de stelligste wijze uit de gerechtelijke instructie moet uitgesloten blijven.

OVERZICHT DER RECHTSLITERATUUR

In het Overzicht der Rechtsliteratuur, dat verscheen in ons vorig nummer, werd het belangrijk werk vermeld van

CAES R. en HENRION R. — *Collectio bibliographica operum ad jus romanum pertinentium*. — Fasc. 1. — De Visscher, Excl. Office intern. de Librairie (Bruxelles).

De vermelding van dit boek tussen de Franse juridische uitgaven zou verwarring kunnen doen ontstaan. Al is de Belgische uitgever wel terdege aangeduid, toch is het wenselijk er de aandacht op te vestigen dat dit reusachtig en zeer belangrijk werk samengesteld werd door twee Belgische professoren van Romeins recht en dat het een van de belangrijkste publicaties zal zijn van het Belgisch centrum voor Romeins recht.

Het is voorzeker nuttig hierop de aandacht van onze lezers te vestigen.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, afl. 39 van 13 Nov. 1948.

Mr. A. A. L. F. Van Dullemen, Een internationale verklaring van mensenrechten. — Mr. K. Groen, Rechter of Ambtenaar O.M. — Mr. H. G. Rambonnet, Rechter en geen Openbaar Ministerie. — Mr. H. A. Huart Engelsman, Het Verenigde Koninkrijk der Nederlanden. — M. E. W. Catz, Analogie, Advocatenwet en Medisch Tuchtrecht. — Royaards, Mr. W. Francken.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, nr 4060, van 13 November 1948.

Dr. E. D. Hirsch Ballin, Over de rechtbescherming van Amerikaanse auteurs in Nederland. — H. A. Drielsma, Het Arrest de Visser-Harms en zijn consequenties. — Mr. A. W. J. Van Vrijberghe De Coningh; Wetgevingstechniek.

Journal des Tribunaux 3785 van 14 November 1948.

Ch. Van Repinghen, l'Equivoque et la crise de « Renaissance Judiciaire ».